

amanyagues les muntanyes *maternes*, / ets pastor d'esperances, entre immòbils ramats, / i com un foc vestit de boira i de lluernes, / davalles a abraçar les captives ciutats!», Ag. Bartra (*Coral a Companys*, 1954); *maternal* [Lacav.]; *maternívol*; *maternitat*. *Matrimoni*, pres del ll. *matrimonium*, id., pròpiament 'acte jurídic per consagrar la procreació materna' [S. XIII]: «féu *matrimoni* nostre avi ab la regina dona Sanxa --- de Castella», Jaume I (*Cròn.*, § 2, Ag., p. 7); *matremoni* Lluïl (*Blanq.*, NCL. I, 122.8; II, 144.9); «mon car fill, per Sent Anthoni / vos juram qu'ets mal consellat, / com laxats tal *matrimoni* / en què us dan un bon regnat», c. 1380, epístola en vers del Cerimoniós al seu hereu futur Joan I (MilàF, O. C. VI, 184); «may res los fall / --- / marachde volen / per testimoni / de *matrimoni*, / per alegrar-se e deportar-se / volen les mans / ab diamants, / balaix, rubins / ---», JRoig (*Spill*, 8342); «casament o *matrimoni*: matrimonium», «parents per casament o *matrimoni*: affinis», OPou (*ThPu.*, 159, 158). No en mancà alguna variant quasi hereditària *madremoni*, *madremonier*; *madremunyat* 'fill legítim': «aquest capítol s'entén axí per clergues o capellans com per lecs, e axí per borts com per *madremunyats*», 1408, Privil. d. l. V. d'Àneu, f° 24 (RFE IV, 44n.). *Matrimonier* [Lacav.]. *Matrimonier*.

Matrona, pres del ll. *matrōna* 'mare de família' [fi S. xv, R. de Corella]: «Barcelona, ciutat dels meus somnis més purs! / El retruny dels canons, de les bombes la urpada, / l'esquinç en la carn dels obusos, la folla presència / del puny de la guerra damunt el teu cos de *matrona* / ---», AgEscassans, 1938; *matronal*; *matronassa*.

CPT. format amb el gr. *μήτηρ, μητρός*, 'mare', germà del mot llatí. *Metrópoli* [-lis, Lacav.], gr. *μητρόπολις* pròpiament 'ciutat mare' (format amb *πόλις* 'ciutat'); *metropolità* [Lacav.]; *metro* abreuviament de *ferrocarril metropolità*. Del mateix mot grec en el sentit de 'matriu': *metrorràgia*; *metroscopi*; *metrotomia*; +*metrectomia* 'extirpació de la matriu'. *Matriarcat*, modelat sobre *patriarcat*.

Matricida, format amb el ll. *mater* i segons el model de *parricida*; *matricidi*.

Mare-balena. *Mare-de-Déu*: en val. sovint relaxat en *ma'déu*: *kaséta la ma e déu*, Torrent pel mateix lloc que a Picassent sento k. l. *mare-de-déu*; *Muntanya de la mà'de déu* a Gandia (1962); *maredeuera*; *maredeueta*. *Mare-mestra* 'bitxac' *CostManc.* I, s. v. *Mare-olivera* emp. 'olivera vella, centenària': «un bosc de mares-oliveres, el sotil i variadíssim cant dels ocells, la majestuosa sortida del sol sobre les aigües del mar, un dematí de primavera en el camp, o bé la pluja eternidora caient sobre la terra morta de set, són delícia dels nostres sentits, que ens dóna pau i fortalesa», Coromines (*La Vida Austera*, IV, § 1, 238; 3, 256.29).

Mare-selva poc genuí per *xuclamel* o *lligabosc*: alterat en *maniselva* val. (Cavanilles, *Obs.* II, 327); devia entrar des del llgd. o gascó (on s'usa *seubamá*) en una forma *selvamàire*, avui amb metàtesi de la i: *sal-bejmàre* ribag. ('Tendruí, 1957); d'aquí també un mall. *mamellera* 'lligabosc' que he posat a MALLERENGA, 60

d'on *malanguera*, però hi pot haver hagut encreuament dels dos ètimons. *Mareperla*; *mareperlat*. *Madrepòra* [Lab. 1840; Verdaguer], pres de l'it. *madrepòra* id., cpt. amb PORUS (cf. DECH III, 755a39ss.); *madrepòric*. *Madreporita*. *Amares*.

Maramiota men. 'ocell nocturn, òliba blanca' [1874, Oleo; DAg.; Moll, *Dial. de Ciutadella, Misc. Alcover; AlcM*]: sembla ser un cpt. de *mare*, com altres noms zoològics que hem citat supra, i en particular noms d'ocells (*mare mestra* 'bitxac'), *mare de teulades* 'puput', *mare de lluç*, bal. *mare d'anfós*; val. *mare d'alacrà*; si és així dubto entre un deriv. despectiu d'una frase *mare mia!*, de genteta esverada pel mal averany d'aquest ocell, que crida la mort; i una relíquia mossàrab de MATER MIL(V)ORUM 'mare de milans o bisarques', ocells que hom ha pres també com a augurals > amb -r- arabitzant,³ **maremiror* dissim. en **maremi(d)od*. Però potser (i àdhuc sembla més fàcil) la intervenció de *mare* és només per etim. pop. tractant-se de la metàtesi d'un *mamariota*, de MAMMARIA, car diu St. Isidor «lac praebere fertur», «ubera eas infantium labris immulgere» (d'on s'ha cregut que vingui el nom cast. LECHUZA, cf., però, DECH, s. v., nota 7); així i tot, els detalls fonètics del mot es compendrien millor si ve del mossàrab.

¹ La defectuosa ed. Bofarull de la *Cròn.* del Cerimoniós va respectar *madastra* dels mss. en la p. 71, però la canvià en *madrastra* a la 324. En JnMartorell llegim la forma metatitzada *madrastra* en l'ed. Ag. («vostre pare vol que yo sia vostra *madrastra*» III, 110), si bé *madastra* en l'edició, sempre més infidel, de Martí de Riquer (§ 239, p. 705). Pot ser també el cas de BMetge, *Viudes i Donz.*, OPou (*ThPu.*, 158), Feliu i Codina (*La Dida*, 184, 185), on no em vaga de comprovar. En les obres del meu pare, el corrector de la impremta, en la 1.ª ed. canvià *madastra* de l'original en *madrastra* en *Reus est mortis*. — ² Per tant així es va imprimir en l'edició (§ 139). En el *Dfa.*, a cura de RAramon, aquest es negà a acceptar la decisió del mestre, allegant que havia sentit a algú pronunciar *madrastra*, a Bna. (on hi ha tants bilingües sense predomini català) i a algú de la seva família, si bé reconeixent que a Ager, la terra dels seus pares, diuen *mairastra*. Certíssim això, car és la forma més estesa en cat. occid.: Priorat (JBru, en *Aràbia, Misc. Folk.*, 156), Siurana (JnSales, 1972), Cardós i Vall Ferrera (1933), i també de l'Alta Cerdanya (AntCayrol, *Cerdà Cont.*, 69) i altres zones ross. Els qui diuen que han sentit *madastra* volen dir *madrastra*, que naturalment no és allò sinó una deturpació del correcte *madastra*. Diguem de passada que la dissimilació *madastra* es produí també en castellà arcaic («*matastra*: noverca» en les Glosses de Silos, 221) o altrament *madrastra* en portuguès, ast. (Vigón), Argent., Cuba i ja en un autògraf de Lope de Vega, *Te. An. Esp.* IV, v. 348, i en Alonso de Palencia. No és indiferent el que escrivia un altre observador independent, i de sentit comú, Unamuno, a propòsit de la nota de Ruyra: «en Castilla no he oïdo nunca decir ma-